

Микола Гоголь: ВИДАНО В УКРАЇНІ

Марія Корнійчук, Людмила Парійська

данья – “М. Гоголь. Мертві душі” – українською мовою надруковано у 1934 р. в Харкові. Імені перекладача у ньому не було названо. Тільки через кілька десятиліть стало відомо, що ним був відомий український письменник Григорій Косинка, якого у тому ж 1934 р. було розстріляно.

Велику роботу з випуску і популяризації творів української класики проводило найбільше українське видавництво “Час”. В останній рік його існування (1918) тут надруковано комедію Гоголя “Ревізор” у перекладі Миколи Садовського, якого вважають одним із найкращих перекладачів творів Гоголя.

Найбільше творів Гоголя у перекладах українською мовою вийшло у 20–30-х рр. минулого століття у видавництві “Книгоспілка”. За редакцією І. Лакизи та П. Филиповича тут було заплановано п’ятитомне видання творів Гоголя, але вийшли тільки 1, 2 і 4 томи (1929–1932 рр.).

Новий підйом у справі перекладу творів Миколи Гоголя розпочався у середині минулого століття. 1952 р. вийшло 3-томне видання творів письменника, участь у його підготовці брав Остап Вишня; у його перекладі видані також “Драматичні твори” Гоголя за редакцією Максима Рильського.

Музейна книжкова Гоголіана також представлена виданнями українських видавництв: НТШ, “О.К.А.”, “Відродження”, “Маса”, “Молодий більшовик”, ЛІМ, (“Художня література”-“Держлітвидав України”-“Дніпро”), “Мистецтво”, “Молодь”, “Веселка”, “А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га”, “Владослав”, “Грані-Т”, “Кальварія”, “Либідь”, “Наукова думка”, “Книга роду” та ін.

На виставці експонується 14 видань повісті “Тарас Бульба”. Кілька гарно ілюстрованих українських перекладів цієї повісті вийшло вже у роки незалежної України. Серед них – видавництва “А-Ба-Ба-Га-Ла-Ма-Га” з ілюстраціями художника В. Єрка (1998 р.). Редакція тексту здійснена І.

А від 30 березня до 4 травня в Музеї книги і друкарства України до 200-річчя від дня народження Миколи Гоголя експонувалася виставка “Світле Воскресіння”. На ній було представлено понад двісті експонатів: видання творів письменника, книжкова графіка – ілюстрації українських художників до його творів, елементи оформлення окремих книжок, екслібриси та архівні матеріали.

Основна частина книжкової колекції відтворює історію видань творів Миколи Гоголя українською мовою. Перекладати Гоголя українською почали ще за життя письменника. Унікальним на сьогодні є видання повісті “Тарас Бульба”, що вийшло у Львові 1850 р. за перекладом Петра Головацького; поеми “Мертві душі”, яку переклав у 80-х рр. XIX ст. Іван Франко. Ще одне ви-

Малковичем та Є. Поповичем на основі перекладу Миколи Садовського, який був надрукований у 1918 р. за часів УНР.

На замовлення Адміністрації президента російською і українською мовами (переклад В. Шкляра) 2003 р. у видавництві "Дніпро" вийшло дороге видання, здійснене як подарунковий фоліант 5-тисячним накладом для презентації зарубіжним гостям та дипломатам. Його проілюстрував відомий художник С. Якутович, а художнє оформлення та макет зробив В. Мітченко.

Це видання унікальне тим, що Василь Шкляр здійснив переклад з першого варіанту повісті "Тарас Бульба" із збірки "Миргород" 1835 р. Цей переклад видало 2005 р. також львівське видавництво "Кальварія".

Відомий художник Василь Лопата є автором оформлення, макету, а також численних ілюстрацій до видання "Тарас Бульба" 2006 р. (К., "Владослав").

Віталій Мітченко подарував Музею незвичайно оформлене і проілюстроване ним видання повісті "Вій" у вигляді рукописної книжки. Текст повісті художник написав каліграфічним почерком у стилі українського

скоропису XVII ст. Шрифт, ілюстрації і зміст повісті органічно поєднані і тому по-особливому передають смислове відчуття твору.

Одне із останніх видань "Тараса Бульби" підготувало видавництво "Книга Роду" (передмова М. Шудрі, художнє оформлення Василя Василенка). Текст надруковано українською та російською мовами. Використано переклад з російської Миколи Садовського за редакцією Станіслава Вишенського.

У видавництві "Либідь" вийшли всі повісті Гоголя та окремо "Вечори на хуторі біля Диканьки" з ілюстраціями Сергія Якутовича (упорядник, автор вступної статті та приміток В. Звиняцьковський).

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України підготував до друку 7-томне видання творів Гоголя українською мовою. Видавництвом "Наукова думка" вже видано перші три томи, які представлено на виставці.

Музейна колекція, що почала формуватись у 70-х рр. минулого століття, має багато петербурзьких і московських видань. Особливо цінним є останній, 6-й том видання "Сочинения и письма. Письма с 1843 по 1852 год" (СПб., 1857), яке підготував і видав П. Куліш.

Повне видання творів Гоголя у восьми томах, що вийшло у 1912–1913 рр. у московському видавництві "Печатник" під редакцією Грузинського є справжньою бібліографічною рідкістю. Від усіх попередніх воно відрізняється гарною якістю паперу, шрифтом, багатством ілюстрацій.

Московські та петербурзькі видання творів Гоголя на виставці представлені також видавництвами О. С. Панафідіної, І. Д. Ситіна, "Общественная польза", А. Ф. Маркса (видав повне зібрання творів Гоголя як додаток до журналу "Нива"), "Госиздат", "Гослитиздат", "Искусство", "Книга".

На виставці експонуються два київські видання (1878 і 1888 рр.) – комедії "Простакъ, або хитрощи жинки, перехитрены москалемъ", автор якої Василь Гоголь – батько письменника (інтермедії свого батька Микола Гоголь взяв з собою до Петербурга, і там вони вперше були надруковані П. Кулішем).

У колекції Музею зберігається понад півтори сотні графічної гоголіани, з яких на виставці репрезентовано майже сотню. Експонуються літографії 70-х рр. XIX ст. К. Трутовського, І. Прянишникова, В. Маковського, М. Чи-

чагова до українських повістей Гоголя.

Майже тридцять мистецьких творів – ілюстрації до повісті “Тарас Бульба”. Одна з найдавніших – літографія ХІХ ст. “Андрій у панночки”, що приписується Павлові Соколову. Основні сюжетні моменти цієї повісті відтворено також у малюнках Костянтина Козловського (1937), Василя Авраменка (1971), гравюрах Сергія Якутовича (2003), Василя Лопати (2006). Ці ілюстрації професійно виконані, мають високу техніку виконання, наповнені образно-емоційною силою і зберігають особливість творчого почерку кожного з митців і ознаки доби створення.

Поетичністю, зворушливими картинками природи України, відчуттям ментальності українського народу відзначаються роботи Михайла Дерегуса, який добре знав і любив твори Гоголя. Експонуються його кольорові ілюстрації до видання “Тарас Бульба” (К., Дніпро, 1984), живописна гама

і образність яких повністю відповідають колоритній мові повісті. Це видання (макет і художнє оформлення В. Мітченка) у 1985 р. було відзначено дипломом українського конкурсу мистецтва книги. До кращих ілюстрацій Дерегуса мистецтвознавці відносять його офорти до “Майської ночі”, які також є в музейній колекції.

М’яким гумором наповнені ілюстрації Миколи Компанця (М. Гоголь. Вечори на хуторі біля Диканьки. К., 1982), з якими також можна познайомитись на виставці.

Дипломом конкурсу мистецтва книги 1990 р. відзначено видання повісті “Вій” з малюнками видатного майстра графіки ХХ ст. Георгія Якутовича. Художник назвав цю повість “колосальним витвором народної уяви” і створив неперевершені картини, що передають фантастичну реальність твору.

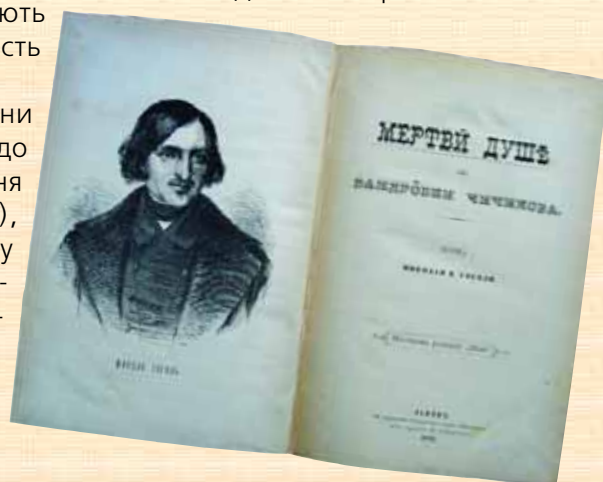
Акварелі Валентини Ульянової, виконані до мініатюрного видання “Майська ніч” (1983), привертають увагу мальовничими пейзажами, ліричними образами героїв та гу-

мористичними жанровими сценами.

Найдавніші із ілюстрацій до петербурзьких повістей Гоголя, що є у фондовій колекції, – реалістичні акварелі Олександра Хвостенка-Хвостова (1952).

На виставці представлені також оригінальні літографії Юрія Чаришнікова до цих повістей. Мовою алегорій і символів художник створив образ міста, в якому “...все дихало обманом”. З цими ілюстраціями київське видавництво “Грані-Т” видало книжку “Н.В. Гоголь. Петербургские повести”, яка отримала Гран-прі на Міжнародному конкурсі країн СНД “Мистецтво книги” у Москві 2008 р. Гоголівські типи представлені малюнками Василя Кричевського і Миколи Глуценка.

Надзвичайно цікава історія мистецького оформлення видань творів Миколи Гоголя, над яким у різні роки працювали такі видатні майстри книжкової

справи як О. Хвостенко-Хвостов, В. Хоменко, І. Хотінок, В. Юрчишин, А. Пономаренко, В. Мітченко та ін. Експонуються елементи мистецького оформлення (оправи, титульні аркуші, корінці, форзаци) окремих видань творів Гоголя: Віталія Мітченка — до "Вибраних творів у 2-х томах" (1982); Анатолія Пономаренка до "Тараса Бульби" (1964); Володимира Юрчишина до клявіру М. Лисенка "Тарас Бульба" (1985).

На виставці також можна побачити екслібриси О. Криворучка, М. Неймеша, І. Пантелюка, В. Стеценка, М. Сліпченка та ін. за мотивами творів Гоголя.

На виставці вперше експонуються оригінальні автографи Миколи Гоголя: його записи, листи до матері, окремі документи, надані Інститутом літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Автор портрета Миколи Гоголя — лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Валерій Франчук.

Виставку організовано за сприяння Благодійної організації Президентський фонд Леоніда Кучми "Україна".

